

Ebu Talyp we onuň arap edebiýatyndaky orny

Category: Edebi tankyt, Goşgular, Kitapcy

написано kitapcy | 21 январа, 2025

Ebu Talyp we onuň arap edebiýatyndaky orny EBU TALYP WE ONUŇ ARAP EDEBIÝATYNDAKY ORNY

■ Ebu Talyp kim bolupdyr?

Ebu Talyp ady bilen tanalan Abdymennaf ibn Abdylmuttalyp ibn Haşym el-Kureýşi el-Haşymy Mekgäniň sylaglanýan kethudalaryndan bolupdyr. Ol Hezreti Alynyň (r.a) kakasy we Pygamberimiziň (s.a.w) agasydyr. Gelip çykyşy boýunça araplaryň kureýş tiresiniň haşymylar urugyndandyr. Onuň Ymran diýen adynyň barlygy hakynda hem çeşme taýdan alanynda gowşak hasap edilýän bir rowaýat bar. Ol Pygamberimizden (s.a.w) otuz baş ýyl öň dünýä inipdir. Onuň kakasy Abdylmuttalyp Hezreti Ybraýymyň (a.s) ýekehudaýlyk dinine ynanyndyr. Ejesi bolsa Amr ibn Aiz el-Mahzumiýäniň gyzy Patmadyr.

Ebu Talybyň şygrylaryndan düzülen diwanynda onuň musulman bolandygyny we Pygamberimize (s.a.w) bolan imanyny görkezýän birnäçe setirler bardyr. Onuň şygrylary öz ynanan hakyky zatlaryny beýan edýär. Şonuň üçinem yslamyň dürli akymlaryna uýýanlaryň hemmesi-de Ebu Talybyň Pygamberimiziň (s.a.w) pygamberlik missiýasyna ynanandygyny biragyndan tassyklaýarlar.

Ebu Talyp Mekgede «Sekaýetul Haj» (hajylara suw paýlamak) wezipesini alyp baryndyr. Ol kakasy Abdylmuttalybyň ölüminden soň doganynyň ogly Muhammedi (s.a.w) öz hossarçylygyna alýar we pygamberlik missiýasynda ony soňky demine çenli goldaýar.

Ebu Talybyň aradan çykan wagty barada dürli pikirler bar. Şaýy çeşmeleri onuň hijretiň 2-nji ýylynda (pygamberlik yglan edilmeginiň 10-njy ýylynda), Rejep aýynyň 26-na, Hezreti Hatyjanyň ýogalmagyndan 3 gün geçensoň 85 ýaşynda aradan çykandygyny ýazýarlar. Käbir çeşmeler bolsa munuň Zülkada we

Şowwal aýynyň ortalaryna bolup geçendigini aýdýar. Pygamberimiz (s.a.w) Ebu Talybyň aradan çykan ýylyny «Amul-Hüzn» («Hasratly ýyl») diýip atlandyrypdyr.

Hezreti Pygamberimiz (s.a.w) agasy Ebu Talyby ýatlanda:

– Ebu Talyp barka kureýşliler menden çekinerlerdi – diýer eken.

Şefh Müfidiň rowaýat etmegine görä, Ebu Talyp aradan çykjak wagty Jebraýyl perişde (a.s) Hezreti Pygamberimize (s.a.w) şeýle diýipdir:

– Mekge şäherinden çyk, çünki indi bu şäherde saňa ýardam etjek bir adamam galmady.

Pygamberimiz (s.a.w) Ebu Talybyň ýogalan günü diýseň gussalydy we aglaýardy. Hezreti Ala (r.a) ony ýuwmagy we söýgüli agasyny kepenlemegi tabşyrdy. Jaýlanmaly pursat gelende hem şeýle diýdi:

– Saňa şeýle bir bagyşlama we magryfat dileýärin welin yns-jyns haýrana galsyn.

Ebu Talybyň mübärek bedeni Mekgäniň Hajun («Jennetül-Mualla») gonamçylygynda depin edildi.

Mazara kast etmekde ýaka tanadan we öten-geçenleriň ruhuny ynjytmagy özlerine dereje bilýän wahhabylar atly şarlattanlaryň Ebu Talybyň mazaryny ýykandyklary barada hem şu ýerde aýdyp geçsek ýerlikli bolar.

■ Ebu Talybyň maşgalasy

Ebu Talybyň Talyp, Akyl, Japar, Aly (r.a) atly dört ogly, Ümmi Hany, Jümane, Rebte (sünni çeşmeler Esma atly dördünji gyzynyňam bardygyny öňe sürýär) üç gyzy bolypdyr. Onuň bu çagalarynyň hemmesi-de Patma binti Esetden bolupdyr. Şeýle hem Ebu Talybyň Ille atly aýalyndan Talik diýen oglunyň bolandygyny-da çeşmeler habar berýär.

■ Ebu Talybyň köpçülikdäki orny we eden işleri

Ebu Talyp Mekgede Zemzem çeşmesine jogapkärlik etmek bilen birlikde Haj möwsümünde hajylaryň azyk üpjünçiligine hem jogap berýärdi. Ol söwda-satyk bilenem meşgullanypdyr, müşk-anbar we arpa alyp satar ekeni. Ebu Talyp garyp bolandygyna garamazdan kureýşiň iň hormatlanýan kethudalaryndan bolupdyr. Ol haýbatly, agras we juda paýhasly adam eken. Ebu Talybyň eli açyklygy dillere dessan bolupdyr. Ol zyýapat berjek wagtynda kureýşden hiç kim zyýapat bermäge het edip bilmändir. Yslamdan öňki jahyllyk döwründe öwlüýä-pirleriň ganyndan kasam içmegiň başyny Ebu Talyp başlapdyr we yslam dini bu däbi soňam gadagan etmändir.

Taryhçy Halaby onuň kakasy Abdylmuttalybyň ýörelgesine eýerip hiç haçan şerap içmändigini, şeraby haram hasaplandygyny habar berýär.

■ Pygamberimize (s.a.w) eden howandarlygy

Ebu Talyp kakasynyň towakgasyna uýup doganynyň sekiz ýaşly oguljygyny (s.a.w) öz hemaýatyna alypdyr. Bu barada Ibn Şehraşub şeýle habar berýär:

«Abdylmuttalyp peýmanasy dolmazdan az salym öň Ebu Talyby ýanyna çagyryp:

– Eý oglum! Sen meniň Muhammede (s.a.w) bolan uçursyz aladamy we mähir-muhabbetimi gowy bilýänsiň. Şoňa görä-de maňa ol baradaky wesýetimi nähili amal etjegiňi aýt! – diýdi.

Ebu Talyp kakasyna soňky demini sanap ýatan kakasyna şeýle jogap beripdir:

– Maňa Muhammede (s.a.w) esewan et diýip sargap oturmagyň geregi ýok. Çünki ol meniň doganymyň ogly ahyryn».

Ibn Şehraşub şeýle dowam edýär:

«Abdylmuttalyp aradan çykanynda Ebu Talyp Pygamberimizi (s.a.w) öz maşgalasyndanam gowy iýdirip-içiripdir we geýindiripdir».

Ibn Hişam bu barada şeýle diýýär:

«Ebu Talyp Muhammede (s.a.w) aýratyn ýakynlyk görkezerdi, hatda öz çagalaryndanam beter Muhammede (s.a.w) mähir-muhabbet görkezerdi. Ebu Talyp naharyň iň gowusyny Muhammet (s.a.w) üçin saklapdyr we onuň düşegini öz düşeginiň ýanyndan saldyrypdyr. Hiç wagt Pygamberimizi (s.a.w) idegsiz goýmazlyga çalşypdyr. Ebu Talyp günortanlyk ýa-da agşamlyk naharynda çagalaryna hökman: «Oglum (Muhammet) gelyänçä garaşyň» diýer eken».

■ Ebu Talyp Pygamberimiziň (s.a.w) goragçysy we kömekçisidir.

Taryhy çeşmeler kureýş tiresiniň Hezreti Muhammede (s.a.w) salýan howplarynyň garşysynda Ebu Talybyň Hezreti Pygamberimizi (s.a.w) iň soňky demine çenli ikerjeňlenmän we hiç kimden çekinmän gorandygyny habar berýär.

Ebu Talyp Allanyň Resulynyň (s.a.w) pygamberligini yglan eden wagtynda eýýäm 75 ýaşandygyna garamazdan Hezreti Muhammedi (s.a.w) goldawsyz goýmajakdygyny görkezdi. Ol kureýşiň müşrik kethudalary bilen bolan duşuşyklarda öz inisini (s.a.w) elmydama-da goldajakdygyny aýtmakdan çekinmändir. Hatda müşrikleriň görmegeý we berdaşly ýigit Ammar ibn Welit Mahzumi bilen Hezreti Muhammedi (s.a.w) çalyşmak baradaky tekliplerine gahar-gazap bilen garşylyk görkezipdir we muňa synanyşany öldürmekden gaýtmajagyny aýdypdyr. Bu hemaýatkärlik we goldawlar netijesinde Ebu Talyp we Patma binti Esed Pygamberimiziň (s.a.w) öz ene-atasy ýaly bolup galýar.

■ Ebu Talybyň şygrylary

Ebu Talybyň 1.000 beýtdenem gowrak şygrylary we çeper aforizmleri bardyr. Onuň döredijiligi «Ebu Talybyň diwany» atly ýygynyda jemlenendir. Bu goşgularyň we kasydalaryň aglabasy Hezreti Muhammediň (s.a.w) pygamberligine güwä geçýän eserlerdir. Onuň iň gowy eserleri “Kaside-i Lamiýe” ady bilen meşhurlyk gazanypdyr.

Ebu Talybyň edebi mirasy öwrenilmäge mynasypdyr. Onuň

döredijiligi irki döwür arap poeziýasyny öwrenmek üçin iň gowy nusga bolmak bilen birlikde Pygamberimiziň (s.a.w) ömür ýoluny dolulygyna öwrenmek üçinem hem iň ygtybarly çeşmedir.

■ Ebu Talybyň imany

Ebu Talybyň Pygamberimiziň (s.a.w) başdan geçiren iň agyr we muşakgatly günlerinde onuň daşynda gala deýin pena bolandygyna hiç kimiň şek-şübhesi ýok. Emma Ebu Talybyň imany barada welin şaýylaryň we sünnileriň arasynda häzire çenli gereksiz bir jedel dowam edip gelýär. Şaýylar Ebu Talybyň musulmandygyna we onuň yslamy kabul edendigine doly ynanýarlar. Şaýy alymlary onuň musulman bolandygyny Ehli-Beýtden edilen rowaýatlara esaslanyp öňe sürýärler. Emma Ehli-sünnet alymlary we taryhçylary Ebu Talybyň yslama girmändigini, onuň müşrik bolup dünýäden ötendigini ýazýarlar. Dogrusyny Alla bilýär. Bize düşen paý, onuň imanyny jedelleşmek däl-de, geçmişi içgin öwrenmek we ony nesillere mynasyp görnüşde öwretmekdir.

■ Ebu Talybyň Pygamberimize (s.a.w) bagyşlap ýazan goşgusy

Ol güler ýüzlüdir, nurly bakýşly,
Onuň üçin ýagar bulutlaň ýagşy.

Ol ýetim-ýesiriň howandarydyr,
Ol eklençsiz dullaň arkadagydyr.

Kim Beni Haşymdan çekse horlugy,
Ýene-de Ol eýlär howandarlygy.

Onuň saýasynda nygmat-yhsandan,
Peýdalanyp gamsyz gezer ynsanlar.

Ol misli bir adalatyň mizany,
Ýalňyşmaz arpanyň dānesi ýaly.

Çekeninde dürs çeker, irinmez,
Göwnünde galplygyň gümany bolmaz.

Terjime eden: Has TÜRKMEN. Edebi tankyt